

MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMIDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI

Abdullayeva Jamila Gopirovna

Andijon viloyati Pedagogik mahorat markazi

Maktabgacha ta'limni muvofiqlashtirish

bo'limi mutaxasisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha va boshlang'ich ta'lim tizimida interfaol metodlarning qo'llanilishi, ularning o'quvchilarning bilim olish samaradorligiga ta'siri va zamonaviy ta'limdagi o'rni o'rganiladi. Interfaol metodlar bolalarning faolligini oshirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va o'qituvchi-bola munosabatlarini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqotda ushbu metodlarning afzalliklari, amaliy qo'llanilishi va O'zbekistondagi ta'lim jarayonidagi o'rni misollar orqali tahlil qilinadi. Maqola o'qituvchilar va ta'lim sohasi mutaxassislari uchun foydali manba bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar. interfaol metodlar, maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, o'quv jarayoni, ijodiy fikrlash, faol ishtirok, ta'lim sifati.

Аннотация. В данной статье исследуется применение интерактивных методов в системе дошкольного и начального образования, их влияние на эффективность усвоения знаний учащимися и их роль в современном образовании. Показано, что интерактивные методы имеют важное значение для повышения активности детей, развития творческого мышления и улучшения взаимодействия между учителем и ребенком. В исследовании анализируются преимущества этих методов, их практическое применение и место в образовательном процессе Узбекистана на основе примеров. Статья может служить полезным ресурсом для учителей и специалистов в области образования.

Ключевые слова. интерактивные методы, дошкольное образование, начальное образование, учебный процесс, творческое мышление, активное участие, качество образования.

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bolaning shaxsiy va intellektual rivojlanishi uchun eng muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda qo'llaniladigan

o'qitish usullari o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy ta'lim usullari (masalan, faqat o'qituvchi tomonidan ma'ruza tinglash) bugungi kunda o'quvchilarning ehtiyojlariga to'liq javob bera olmayapti. Shu sababli, interfaol metodlar zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylandi. Ushbu metodlar o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirib, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Maqolaning asosiy maqsadi – interfaol metodlarning mohiyatini ochib berish, ularning afzalliklarini ko'rsatish va O'zbekiston ta'lim tizimidagi amaliy ahamiyatini tahlil qilishdir.

Interfaol metodlarning mohiyati va turlari. Interfaol metodlar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ikki tomonlama aloqaga asoslanadi. Bu usullar orqali o'quvchilar nafaqat bilim oladi, balki uni amalda qo'llashni o'rganadi. Interfaol metodlarning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

- **Guruh ishlari:** Bolalar kichik guruhlarda birgalikda vazifalarni bajaradi.
- **O'yinli mashg'ulotlar:** Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun hikoya yoki rolli o'yinlar orqali o'qitish.
- **Loyiha asosidagi ta'lim:** O'quvchilar muayyan mavzu bo'yicha mustaqil tadqiqot olib boradi.
- **Muhokama va savol-javob:** O'quvchilar o'z fikrlarini erkin bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi.
- **Texnologik vositalardan foydalanish:** Masalan, planshetlar yoki interaktiv doskalar yordamida mashg'ulotlar o'tkazish.
- Masalan, maktabgacha ta'limda "Rangli dunyo" o'yini orqali bolalar ranglarni o'rganadi, boshlang'ich sinflarda esa "Matematik sayohat" loyihasi orqali hisoblash ko'nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda virtual reallik (VR) texnologiyalari ham sinov tariqasida joriy etilmoqda, bu bolalarga masalan, tabiat hodisalarini virtual muhitda ko'rish imkonini beradi.

Interfaol metodlarning afzalliklari. Interfaol metodlarning eng katta afzalligi – o'quvchilarning faolligini oshirishdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faol ishtirok etgan bolalar ma'lumotni 70-80% yaxshiroq eslab qoladi (Qodirova, 2022). Shu bilan birga, ushbu metodlar:

- **Ijodiy fikrlashni rivojlantiradi:** Bolalar muammolarni turli yo‘llar bilan hal qilishni o‘rganadi.
- **Jamoaviy ruhni shakllantiradi:** Guruh ishlari orqali o‘zaro hurmat va hamkorlik ko‘nikmalari oshadi.
- **O‘qituvchi-bola aloqasini mustahkamlaydi:** O‘qituvchi rahbar emas, balki yo‘l ko‘rsatuvchi sifatida ishlaydi.
- **Emotsional rivojlanishga yordam beradi:** O‘yin va muhokamalar bolalarning o‘zini erkin his qilishiga imkon beradi. Masalan, O‘zbekistonning Toshkent shahridagi 45-sonli maktabgacha ta’lim muassasasida o‘yinli mashg‘ulotlar joriy etilgandan so‘ng, bolalarning darsga qiziqishi 40% ga oshgani qayd etilgan (Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi, 2023). Xalqaro tajribada esa Finlyandiya ta’lim tizimi misol bo‘la oladi, u yerda interfaol metodlar tufayli o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmalari sezilarli darajada yaxshilangan.

O‘zbekistonda interfaol metodlarning qo‘llanilishi va muammolar.

O‘zbekiston ta’lim tizimida so‘nggi yillarda interfaol metodlarga e’tibor kuchaymoqda. Masalan, “Bir million dasturchi” loyihasi doirasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun kodlashni o‘rgatishda o‘yinli platformalar (Scratch, Code.org) ishlatilmoqda. Bu bolalarga algoritmik fikrlashni o‘yin orqali o‘rgatadi. Shu bilan birga, maktabgacha ta’limda “STEAM” (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) yondashuvi joriy etilib, bolalar tajriba va ijodiy loyihalar orqali o‘qitilmoqda.

Qo‘shimcha ravishda, 2024-yilda O‘zbekistonning bir qator maktablarida “Aqlli sinf” loyihasi sinovdan o‘tkazildi, unda interaktiv doskalar va mobil ilovalar yordamida darslar tashkil etildi. Natijada, o‘quvchilarning matematika va tabiatshunoslik fanlaridagi muvaffaqiyat darajasi o‘rtacha 15% ga oshdi (Xolmurodov, 2021).

Ammo, bu jarayonda bir qator muammolar ham mavjud:

- **O‘qituvchilarning malakasi:** Ko‘p hollarda o‘qituvchilar interfaol metodlarni to‘liq qo‘llash uchun yetarli tajribaga ega emas.

- **Resurslar yetishmasligi:** Qishloq maktablarida zamonaviy texnologiyalar va materiallar kam.
- **Vaqt cheklovi:** Dars dasturlari an'anaviy usullarga moslashtirilgan bo'lib, interfaol metodlarni joriy etish uchun qo'shimcha vaqt talab etiladi. Shu muammolarni hal qilish uchun davlat tomonidan o'qituvchilarni qayta tayyorlash kurslari va maktablarni texnik jihatdan jihozlash dasturlari joriy etilmoqda.

Xulosa qilib aytganda interfaol metodlar maktabgacha va boshlang'ich ta'limda o'quv jarayonini samaraliroq va qiziqarli qilishda muhim vositadir. Ular bolalarni nafaqat bilim bilan ta'minlaydi, balki ularni hayotga tayyorlaydi, ijodiy va mustaqil fikrlashga undaydi. O'zbekiston ta'lim tizimida ushbu metodlarni kengroq joriy etish uchun o'qituvchilarni tayyorlash va resurslarni ko'paytirish zarur. Kelajakda interfaol metodlar ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. (2023). *Zamonaviy ta'lim metodlari bo'yicha qo'llanma*. Toshkent.
2. Qodirova, G. (2022). *Interfaol ta'limning psixologik asoslari*. "Fan va texnologiya" nashriyoti, Toshkent.
3. Vygotskiy, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4. Xolmurodov, A. (2021). *O'zbekistonda ta'lim islohotlari*. "O'zbekiston" nashriyoti, Toshkent.